

Кумедія з Костем (стислий переказ)

Володимир Винниченко

Володимир Винниченко

Кумедія з Костем

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Кость, Данилко, Семенець та Микита пасли худобу на лузі. Хлопці – свою, а Кость – панську. Була весна, дув холодний вітер, аж руки померзли, і Семенець ніяк не міг скрутити цигарки з кінського гною. Данилко побіг відганяти від сходів пшениці вола Архирея. Микита й Семенець теж озирнулись до лузі, але їхній товар пасся як слід. Один тільки Кость не поглянув навіть на товар: він усе дивився на пальці Семенця. Зеленкуваті, вузенькі, глибокі оченята його не одривались, а губи роззявились, і з-за них виглядали ріденькі, гостренькі зуби. Раптом Кость сказав хлопцям, що ніхто з них не скрутить, бо у всіх померзли пальці. Кость простягнув хлопцям свою чорну, подряпану невеличку руку. Микита помацав і скрикнув вражено, що рука як вогонь. Семенець поспішно одклав убік цигарку і собі схопився за Костеву руку. Рука була страшно гаряча. Ноги теж були гарячі. Всі були в свитках і чоботях, а Кость босий і в одному піджачку та брудній сорочці. Груді були розхристані.

Архирей тим часом все ближче підступав до пшениці. З-за гори виглядали тополі економії. Ворони крякали над хлопцями, пливли весняні темно-сталеві хмари, вітер ставав все холодніший, наближався вечір.

Кость сказав, що має льогкі цигарки і витяг з кишені ганчірочку. Там справді було декілька папірос. Він їх вкрав в економа вкрав. Хлопці присунулись ближче і хотіли вкрати цигарки. Кость вишкірив зуби й зробив: "Хрр!" Він часто так робив. Хлопці все-таки забрали цигарки і закурили. Цигарок було всього три, і Костеві не досталось ні одної. Але він сказав, що йому не жаль, може віддати ще й кашкет і піджак. Хлопці дивувалися, що мовчазний Кость розбалакався.

Кость ніколи не плакав. Як його вже не били і хто вже його не бив: і ланові, і кухарки, і скотарі, і свинопаси – нізащо не плакав! Коли ж уже, наприклад, кинуть за пазуху жарину або заткнуть голку в бік, то заверещить тоненько-тоненько, зажмуриться й біжить куди попало. Його навіть прозвали "кам'яним виродком". Іноді здавалося, що він немов сам налазить, щоб його били. Бачачи, що не будуть бити, Кость тихенько одходив убік і спідлоба дивився на всіх швидкими зеленкуватими оченятками. Найбільше не любив, коли йому починали говорити, що він – байстрюк, а батько його – пан. Тоді він схоплювався й біг подалі. Це всі знали й любили цим дражнити його.

Хлопці почали дражнити Костя, що він байстрюк. Кость схопив з голови картуза,

почав рвати його зубами. Хлопці аж за боки брались, аж обнімали одне одного з реготу. А потім сказали, що його батько – пан. Кость враз замер весь, потім схопивсь, два рази хрукнув до всіх і щосили побіг од них.

Коли не стало чути хлопців, Кость зупинився й ліг у борозні під пшеницею. Він довго лежав, поки над ним не залунало: "А це ти так за товаром дивишся, га?! Це ти пасеш так?" Над ним схилилось руде бородате лице ланового з синім шрамом над бровою. Він звалив Костя на землю лицем униз, надавив коліном, хапливо скинув з себе ремінний пояс і зо всієї сили почав бити хлопця. Кость тільки дригав ногами, але мовчав. Коли хлопець уже не рухався, лановий перевернув його лицем до себе. Хлопець раптом схопивсь на ноги, підскочив аж до бороди ланового, хиркнув йому в лице й побіг на гору. Лановий аж отетерів. Потім схаменувся, закричав, навіть трохи побіг, але зараз же зупинився, вигнав скот із пшениці й хутко пішов за Костем.

Кость, прибігши у двір, прийшов у кухню і мовчки, не відповідаючи й не хиркаючи навіть на здивовані питання куховарки, виліз на нари й ліг. Коли ж прийшов розлютований лановий, Кость лежав уже, як жар, гарячий весь і тихий. Куховарка Тетяна, стара ряба дівка, наробила галасу, що у хлопця холера. За Тетяною почали гвалтувати і інші, аж мусив пан послати по фершала й сам із ним прийти в кухню, щоб заспокоїти наляканих.

Кость лежав нерухомо, але коли ввійшов пан, він зразу ж повернувся і весь час уже не зводив з нього чудного, якогось жадібного й побожного погляду. Пан же стояв і з нудьгою чекав, коли фершал обдивиться. Сам був поважний, з широкою, чепурно розчісаною бородою й суворими очима в окулярах. Коли яка з покоївок його ставала вагітною, зараз же давав роцот, хоч би дівка й присягалася, що дитина від нього. Дівка не повинна мати дітей без божого благословення, без вінчання. І сам навіть церковним старостою був. Іноді давав коня або корову на дитину. І селяни казали, що хоч строгий, зате добрий і жалісливий.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Кость не зводив очей з пана. Пан ждав і курих. Зустрівши чудний погляд Костя, він злегка, ледве помітно похмурювався і нетерпляче постукував ногою об землю. Фершал сказав, що хлопець, видно, застудився. Пан, не глянувши на Костя, сердито вийшов з фершалом із кухні. А Кость гарячими зеленкуватими очима дивився вслід йому. За паном вийшли й лановий з Тетяною. Тоді Кость схопився з нар і схопив недокурка, який кинув пан. Хлопець став жадібно смоктати. Недокурка погас. Він вийняв його з рота, підніс до лица і став розглядати. І посміхнувся ніжно-ніжно, аж засяяв очима. Потім знов обережно поклав у рот і почав смоктати. Цигарка не курилась. Знову вийняв її, погладив рукою, прислухався і швидко підбіг навшпиньках до печі. Хапаючись і озираючись на двері, вигорнув жарину і став тикати в неї недокурком.

У цей мент у кухню ввійшла Тетяна. Забачивши коло печі Костя, скрикнула: "Та то ти такий хворий? Та я тобі..." Але не встигла й договорити, як Кость раптом страшно

скрикнув, з жахом повернувся до неї, забігав очима, знайшов ними недокурок у Тетяниній руці і закричав дико, страшно, надзвичайно закричав: "Одда-ай!! Одда-ай!!" Тетяна підняла руку з недокурком угору. Кость раптом упав на коліна, задер лице, склав руки, як на молитву, і швидко-швидко, злякано, з жагучою мольбою забурмотів: "Ой оддай, ой оддай!.. Це моє... Це моє... Це — татове... Дай мені... Дай..." І не встигла Тетяна вслухатись в слова його, як Кость гірко на всю хату заплакав. Тетяну як громом стукнуло: Кость заплакав! Аж розтерялась вона. Злякано кинулась до нього, стала тикати йому недокурок, мало не заплакала з ним. Але Кость, почувши в руці цигарку, вмить стих і забився на нарах в самий куток.

У хату ввійшов лановий і Тетяна стала йому розказувати, яка вийшла кумедія з Костем. Лановий не міг повірити, що хлопець плакав. Але коли підійшов до нар, щоб самому подивитися, Кость уже, скрутившись клубочком у кутку, лежав недвижно й не чув нічого. Голова йому була гаряча, з рота аж пашіло жаром, очі обвело якоюсь смугою. Тетяна жалісливо промовляла: "Сиріточка бідний... Хлопчик манесенький..." Коли лановий обережно потягнув за недокурок і хотів вийняти, Кость раптом забився, на віях видавилися сльози, і швидко-швидко забурмотів: "Моє, моє... Ой дай, то татове... то татове..." Лановий зараз одняв руку, вражено й значно подивився на Тетяну, підняв палець догори й сказав: "От що воно!" Тетяна накрила Костя кожухом. Кость знову тяжко та трудно став дихати.

Коли ввечері при всіх лановий знову потягнув за недокурок, Кость весь непокійно забився, заворушився, немов від недокурка йшла шворочка до самого серця, на віях знову виступили сльози.

На другий день Костеві погіршало, на третій – він уже й до пам'яті не приходив. Але недокурка з рук не випускав. Тетяна примовляла: "Сирітко ти моя! Ні матінки, ні батенька. Голубчику..." На четвертий день увечері Кость почав дуже хрипіти, стогнати й пручатись на всі боки, ніби хтось насів йому на груди та душив. Тетяна злякалась, кинулась до нього, скрикнула і щодуху побігла в село по фершала. Але коли вони обоє вже прибігли назад, Кость був мертвим. Коли Костя обмивали, в руці його зацуплена була цигарка. Баба хотіла розцупить пальці, але Тетяна не дала виймать її, і так його й обмили з нею. Лановий, що був якраз під той час у хаті і все не вірив, що Кость помер, вражено чухав бороду й трохи винуватим голосом говорив, поглядаючи на недокурок: "Хм! Оце так... кумедія... Хм! Хто б подумав!.. Та так і помер..." Так Кость і помер. Так з тим недокурком його й поховали. І тижнів два ще потім згадували на кухні цю чудну кумедію з Костем.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу